

Asia: VN/24520/2023

Uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

2. Pidätkö hallituksen esitysluonnoksen 3 luvussa kerrottuja tavoitteita kannatettavina?

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita:

Vammaispalvelulain säilyttäminen vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina on kannatettavaa. Soveltamisalan tarkentamisen riskinä on kuitenkin vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden ja perusoikeuksien vaarantuminen, mikäli säästösyöt johtavat haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden subjektiivisten oikeuksien vaihtelevaan toteutumiseen.

3. Päästäkö esitetyillä muutosehdotuksilla esityksen tavoitteisiin?

ei

Voit halutessasi esittää huomioita:

Soveltamisalan tarkentamisella pyritään varmistamaan lain yhtenäinen soveltaminen ja yhdenvertainen palvelujen saanti eri alueilla. Muutoksen myötä alueille kuitenkin luodaan paine myöntää palveluja säästösyistä sosiaalihuoltolain perusteella, jolloin riskinä on, etteivät palvelut ole vammaiselle henkilölle riittäviä. Lain yhtenäinen soveltaminen vaarantuu, koska sosiaalihuoltolain nojalla myönnettävien palvelujen saatavuus vaihtelee. Lisäksi mikäli palveluita ei ole alueella riittävästi, on lakiesityksen perusteluissa todettu, että se ei kuitenkaan oikeuta saamaan palveluja myöskään vammaispalvelulain perusteella.

Mikään ei luonnoksessa takaa sitä, että sosiaalihuoltolain nojalla saatavat palvelut resursoidaan riittävästi niin, että vammaisen henkilön tarvitsemat palvelut ovat hänelle saatavilla ensisijaisen lainsäädännön perusteella. Tämä vaarantaa perusoikeuksien toteutumista.

Vammaispalvelulain tavoitteena on oltava yksilöllisen tarpeen mukaisten palvelujen turvaaminen vammaisille henkilöille. Vammaisuuden määritelmää ei ole lakiin syytä muuttaa. Jo hyväksytyin lain pykälän 2 vammaisen henkilön määritelmä on kirjoitettu YK:n vammaissopimuksen hengessä, ja auttaa Suomea toteuttamaan sopimuksen velvoitteita ja takaamaan vammaispalvelulain tavoitteiden mukaisesti vammaisille henkilöille heidän tarvitsemansa palvelut. YK:n vammaissopimus ei tue vammaisuuden perusteella myönnettävien palvelujen rajaamista iän mukaan. Soveltamisala on jo rajattu hyväksytyssä laissa vammaisen henkilön määritelmällä.

4. Ovatko ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen ensisijaisuutta korostavat säännökset mielestänne kannatettavia? (Vammaispalvelulain 2 §)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Vuosi sitten hyväksytyssä vammaispalvelulaissa todetaan jo (pykälä 2) yleislakien ensisijaisuus ja tämä turvaa vammaispalvelulain asemaa erityislakina.

Koska vammaisen henkilön palvelut ovat subjektiivisia oikeuksia, esityksessä on vaarana, että ikääntyneen vammaisen henkilön palveluntarvetta arvioitaessa hänen palveluitaan ryhdytään myöntämään sosiaalihuoltolain perusteella säästösyistä, jolloin hänen oikeutensa yksilöllisesti toteutettuun palveluun heikentyy. Riskinä on, että esimerkiksi iäkkäinä vammautuneiden palvelut heikentyvät, ja niitä saisi jatkossa vain maksullisina. Eri ikäisiä vammaisia henkilöitä on kohdeltava yhdenvertaisesti.

Esityksen perusteluissa korostetaan hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevaa yleislain ensisijaista palveluvalikoimaa. Kuitenkin samanaikaisesti nyt leikataan juuri niistä palveluista, joiden pitäisi vastata tähän ensisijaiseen tarpeeseen. Tämä uhkaa perusoikeuksien toteutumista sekä lisää eriarvoisuutta ja päätösten kirjavuutta. Toteutuessaan esityksen mukaisena lain soveltamisalan muutos johtaa entistään vaihtelevampiin myöntökäytäntöihin ja sitä kautta kuormittaviin valitusprosesseihin.

Palvelutarpeen arvioinnin merkitys kasvaa ja palvelutarpeen todistelun taakka asiakkaalla, jonka voimavarat ovat muutenkin heikot, korostuu entisestään.

Rajaamalla henkilöitä ulos erityislain palvelujen piiristä rajataan heitä luonnoksessa samalla ulos myös yleislakien nojalla toteutettavien palvelujen piiristä toteamalla perusteluissa, että ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palveluiden saatavuusongelmat eivät johda siihen, että palvelua olisi myönnettävä erityislain perusteella. Lainvalintatilanteet vaikeutuvat ja esitetyllä ohjeistuksella luodaan vain lisää epäselvyyttä lakien soveltamiseen, sekä lisätään vammaisten henkilöiden eriarvoisuutta.

Vanhuksille suunnattujen palveluiden parannukset eivät voi olla peruste vammaisten henkilöiden palvelujen heikentämiselle tai rajaamiselle, joihin heillä on subjektiivinen oikeus. Subjektiivisten

oikeuksien rajaaminen haavoittuvassa asemassa olevilta säästösyistä on perusoikeuksien vastaista. Lisäksi perusteluissakin mainittuun ympärivuorokautisen palveluasumisen vähimmäishenkilöstömitoitukseen on nyt tulossa heikennys, ja asiakasmaksujen nosto entisestään tulee edelleen heikentämään haavoittuvien ryhmien toimeentuloa.

5. Onko elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeavaa tarvetta koskeva säännösehdotus mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Jo hyväksytyyn lain pykälän 2 vammaisen henkilön määritelmä on kirjoitettu YK:n vammaissopimuksen hengessä, ja auttaa Suomea toteuttamaan sopimuksen velvoitteita ja takaamaan vammaispalvelulain tavoitteiden mukaisesti vammaisille henkilöille heidän tarvitsemansa palvelut. YK:n vammaissopimus ei tue vammaisuuden perusteella myönnettävien palvelujen rajaamista iän mukaan. Vakiintunut käytäntö jo nyt on, että vammaispalvelujen tarvetta arvioitaessa toimintakykyä verrataan elämänvaiheessa tavanomaiseen tarpeeseen.

6. Onko asiakkaan edun ja maksuttomuuden suhdetta koskeva tarkennus mielestänne kannatettava? (Sosiaalihuoltolain 4 §)

kyllä

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Vammaispalveluja myönnetään tarpeeseen, jota muiden lakien turvin ei ole mahdollista täyttää. Pelkästään taloudelliset seikat tai korkea ikä eivät oikeuta vammaispalvelulain perusteella myönnettyihin palveluihin, vaan niihin oikeuttavat vamman tai sairauden aiheuttama pitkäaikainen toimintarajoite. Sen takia asiakkaan edun ja maksuttomuuden suhdetta koskeva tarkennus on kannatettava.

7. Onko asiakasmaksulain säännöksiä täydentävä niin sanottu suojasäännös mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §:n 4 ja 5 momentti)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Lisäys maksujen perimättä jättämisestä tai maksujen alentamisesta on hyödyllinen, mikäli säännös on tosiasiallisesti hyvinvointialueita velvoittava. Maksujen perimättä jättäminen tai alentaminen on tälläkin hetkellä mahdollista, sitä vain valitettavan vähän käytetään. Asiasta on tiedotettava aktiivisesti.

8. Voit halutessasi esittää muita huomioita esityksestä:

Palveluiden valinnan tulee aina perustua asiakkaan palvelutarpeen arviointiin. Vammaisen henkilön - ja tarvittaessa hänen läheisensä - osallisuus arvioinnissa on turvattava. Myös palvelutarpeen arviointiin osallistumiseen tulee saada tukea. Laissa tulee korostaa velvollisuutta toteuttaa palvelutarpeen arviointi huolellisesti ja asiakkaan etu huomioiden.

Vammaispalvelulain tarkoituksena on oltava vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaisten, riittävien ja laadultaan hyvien palvelujen turvaaminen. Soveltamisalan rajaaminen heikentää entisestään mahdollisuuksia tukea ja vahvistaa vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista.

Mustonen Satu
Hengityslitto